

**การพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางอูมวิทยาการ
อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์**
**Development of Living Library, Yangoomwitayakharn School,
Thakhantho District, Kalasin Province**

พิกุล วิเทห์¹ธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง² และอนุสรณ์ ฐสินแก่น³

Pigoon Wi-te,¹ Theerawat Yiamsang² and Anusorn Thusinkaen³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต เพื่อพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอูมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart โดยดำเนินการเป็น 1 วงรอบ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) มีกลุ่มผู้ร่วมวิจัย (Research participants) จำนวน 30 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 85 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 4 ประเภท ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมิน และแบบบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation technique) และนำเสนอผลการวิจัยในรูปความเรียง ข้อมูลเชิงปริมาณทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันปัญหาก่อนการดำเนินการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอูมวิทยาการ ได้ดำเนินการห้องสมุดโดยใช้คู่มือ “การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต” และยึดมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวทาง ซึ่งห้องสมุดมีการจัดทรัพยากรสารสนเทศให้บริการแก่คณะครูและนักเรียน แต่มีไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ผู้ใช้ขาดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสารสนเทศท้องถิ่นที่หลากหลาย การจัดหาหนังสือยังไม่เป็นระบบเข้าใช้สืบค้นได้ยาก มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานห้องสมุดโดยเฉพาะบรรณารักษ์ไม่ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไม่หลากหลาย ผู้รับบริการขาดความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมของห้องสมุด กิจกรรมที่จัดไม่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน โรงเรียน และชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุดไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่ได้รับการพัฒนา และไม่มีวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสม

2. การดำเนินการพัฒนา หลังการดำเนินการตามกลยุทธ์ของการวิจัย ได้แก่ เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา พบว่า

2.1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาห้องสมุด การบริหารจัดการมีความเป็นปัจจุบันทั้งในการปฏิบัติงานจริงและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนของวิธีการปฏิบัติ และมีกรอบปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับนโยบายและรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² กศ.ด. (การบริหารและการพัฒนาการศึกษา) อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รับต้นฉบับ 8 สิงหาคม 2554 รับลงตีพิมพ์ 27 กันยายน 2554

2.2 มาตรฐานด้านครู พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต สามารถปฏิบัติงานเทคนิคได้อย่างเหมาะสม สามารถให้บริการงานห้องสมุดจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้อย่างหลากหลาย ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนและใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน

2.3 มาตรฐานด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีนิสัยรักการอ่าน

2.4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า มีทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ และทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ในปริมาณที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ โดยมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

3. การประเมินความพึงพอใจ พบว่า ผู้รับบริการห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางฉุ่มวิทยาคารมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางฉุ่มวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

ABSTRACT

The research aimed to study the present state and problems of the living library operation, to develop its operation, and study the clientele's satisfaction with the services given by the living library of Yangoom-witayakharn School, Thakhantho District, Kalasin Province. The research employed the principles of action research as designed by Kemmis and McTaggart which comprises the following loops: planning, action, observation, and reflection. The researcher and 30 research participants conducted the research with assistance of 85 key informants and 2 additional informants. The instruments consisted of 4 types: interview form, observation form, evaluation form, and record. The triangulation technique was employed in the analysis of the qualitative data and the research presentation was in a descriptive form. The quantitative data were analyzed by a computer program and the statistics used were mean and standard deviation.

The results are as follows:

1. In terms of the state and problems of the living library of Yangoomwitayakharn School before the development, the library operation followed the handbook called "Living Library Operation" and adhered to the standard guidelines of the living library issued by the Office of the Basic Education Commission. The library provided its information resources for all teachers and students. However, the services were inadequate and were not relevant to the users' needs. The users did not help conserve the various local wisdoms and information. Classification of books was not yet systematic and thus difficult for the users to retrieve. The library workers lacked the knowledge of library work. Particularly, the atmosphere did not enhance reading and learning, lacking a variety of activities organized to promote reading. The clientele did not get involved in the library activities. The activities did not promote cooperation among the teachers, students, and the community. All these problems were caused by the operation of the committee who lacked the knowledge of their roles and responsibilities; they had no development and suitable management.

2. In terms of development, after using the research strategies which were composed of focus groups, a workshop, a study tour, and an advisory supervision, it was found that :

Standard Category 1 : Administrator It was found that the administrator was able to promote relations and cooperation with the community in the development of the library. The management was up to date; the practical work and all the documents could be inspected in all steps of the procedure. The practical work was congruent with the policy. Reports were made regularly and continuously.

Standard Category 2 : Teachers. It was found that the librarian had the knowledge and understanding of library work. The librarian was able to carry out the living library work and technical work appropriately. The librarian was able to provide various services and organize various activities to promote learning, teaching and good learning habit. The teachers used the library in their teaching as a source of learning. The teachers promoted students' good reading habit.

Standard Category 3 : Students. It was found that the students were able to perceive, access, and make use of information effectively. They loved to learn and had good reading habits.

Standard Category 4 : Information Resources. It was found that there were proper numbers of printed materials and non-printed materials that were congruent with the curriculum and the users' needs; the level of suitability was highest.

3. In terms of satisfaction, the users' overall satisfaction with the services given by the library of Yangoomwitayakharn School was in the highest level.

Keywords : Development of Living Library, Action Research, Clientele's Satisfaction

บทนำ

การอ่านเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ยั่งยืนที่สุด เพราะการอ่านเป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิต ช่วยให้มีมนุษย์มีความสามารถที่จะพัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาสังคม และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกให้ดีขึ้นเหมาะแก่การดำรงชีพ รวมทั้งสร้างความสำเร็จในชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 : คำนำ) ผู้ใดมีความสามารถในการอ่านเป็นพิเศษ มีโอกาสเจริญก้าวหน้าในอาชีพมากกว่าคนที่อ่านหนังสือได้น้อยและอ่านช้า การอ่านเป็นเสมือนกุญแจวิเศษที่จะไขไปสู่ความกระจ่างในเรื่องราว เหตุการณ์ หรือปัญหามานานประการทั้งยังช่วยให้คนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสร้างความเพลิดเพลินจากการอ่านอีกด้วย สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้และการอ่านในมาตรา 24 (3) ระบุว่า "การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง" สอดคล้องกับ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในจุดหมายของหลักสูตรระบุว่า "ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนรักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า" ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความ ให้ได้ตามที่สถานศึกษากำหนด และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ประกาศให้ปีการศึกษา 2546 เป็นปีแห่งการอ่านและการเรียนรู้ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรชนานั้น และในปีงบประมาณ 2547 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำโครงการ "รักการอ่าน สานสู่ฝัน" โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจัง ต่อเนื่องตามโครงการ "วางทุกคนอ่านทุกคน" อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่าการอ่านมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของทุกคน เพราะเป็นทักษะที่ใช้สื่อสารความรู้ความคิดจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดแผนงานในการพัฒนา รวมทั้งการจัดทำโครงการดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนจึงได้พัฒนาห้องสมุดเพื่อ

สนองนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เน้นการพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน โดยต้องตอบสนองได้อย่างมีความสมบูรณ์ เพื่อให้ห้องสมุดของโรงเรียนมีความพร้อมเป็นห้องสมุดที่มีชีวิต กอปรกับกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอให้ “การส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ” เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงกำหนดให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันรักการอ่าน และในปี พ.ศ. 2552 - 2561 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เป็นทศวรรษแห่งการอ่านของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 : 2-3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ส่งผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก (พ.ศ. 2542 - 2551) ประสพผลสำเร็จในด้านการบริหารจัดการโครงสร้าง กล่าวคือ การรวมหน่วยงาน ทบวงมหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติให้อยู่ภายใต้สังกัดเดียวกันคือ กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ เช่น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน ; สมศ.) สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน ; สทศ.) และการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่การปฏิรูปการศึกษายังมีปัญหาคือแก้ไขได้ไม่หมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ปัญหาคุณภาพครู คณาจารย์ และบุคลากรยังขาดแคลน อีกทั้งยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและเพียงพอ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) โดยมีกรอบแนวการปฏิรูปการศึกษา 4 ประการ คือ 1) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ 2) พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ 3) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และ 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553 : 53-54) กระทรวงศึกษาธิการได้เร่งสร้างกลไกที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ในหลากหลายมิติ จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของนักการศึกษาทุกคน ทุกระดับในการนำทางนักเรียนสู่การศึกษาที่ดี ช่วยเหลือและพัฒนาศักยภาพของ

นักเรียนให้สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติห้องสมุดโรงเรียนที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตที่ทุกคนปรารถนาที่จะเห็นห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดสมบูรณ์แบบที่มีทรัพยากรหลากหลายมีความเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา ใครอยากอ่านได้อ่าน ใครอยากค้นคว้าก็ได้ค้นคว้า มีความทันสมัย มีสภาพแวดล้อมที่สบายผ่อนคลายสมอง ที่พักพิงปลอดภัย มีบริการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างหลากหลาย เพียงพอ รวดเร็วทันใจ เข้าใช้บริการอย่างมีความสุข มีครูบรรณารักษ์ที่ใจดีคอยให้คำปรึกษา ห้องสมุดจึงควรได้พัฒนาเติบโตไปพร้อมกับโรงเรียน เพราะถ้ามีห้องสมุดดี ๆ ก็จะมีแหล่งเรียนรู้ที่ดี (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553 : 55) ดังนั้นห้องสมุดจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง เป็นแหล่งรวบรวมวิทยากรหลัก ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549 : 1)

ห้องสมุดโรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าโดยการผสมผสานกับความมีชีวิตชีวา สดชื่น แจ่มใส มิใช่เป็นเพียงที่เก็บรวบรวมหนังสือไว้ให้บริการการอ่านแต่เพียงอย่างเดียว จะต้องทำหน้าที่สื่อให้มีชีวิต มีการจัดกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีการจัดอาคารสถานที่ที่ทันสมัย มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการให้เหมาะสม ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) จึงเป็นห้องสมุดโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัยครบถ้วนสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสร้างนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ด้วยบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว มีบริการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549 : 3) รวมทั้งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร นโยบายและการปฏิรูปการเรียนรู้ โรงเรียน ครูบรรณารักษ์ และครูผู้สอน

จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียน และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ สถานศึกษาต้องมีการกำหนดนโยบาย การพัฒนาห้องสมุดที่ชัดเจนมีการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ ศึกษาหรือสำรวจสภาพห้องสมุดเพื่อดำเนินการพัฒนา จัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนา จัดบุคลากรในการดำเนินงานเต็มเวลา สนับสนุนด้านงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการประเมินการดำเนินงานภายในสถานศึกษาและร่วมประเมินการดำเนินงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานห้องสมุด โดยการบริหารจัดการต้องคำนึงถึงมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตประกอบด้วย 1) มาตรฐานด้านผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาห้องสมุดและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง 2) มาตรฐานด้านครู ได้แก่ ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุด การปฏิบัติงานเทคนิค การให้บริการ การจัดกิจกรรม มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) มาตรฐานด้านผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและนิสัยรักการอ่าน และ 4) มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ ได้แก่ มีทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ที่สะดวก ทันสมัยและเพียงพอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549 : 12-15)

โรงเรียนยางชุมวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ดำเนินงานห้องสมุดตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้คู่มือ “การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต” เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งโรงเรียนได้แต่งตั้งครู จำนวน 6 คน เป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุด ใช้ห้องเรียนในอาคารเรียน จำนวน 2 ห้อง จัดเป็นห้องสมุด มีวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นในการจัดเก็บวัสดุสารสนเทศในห้องสมุดเท่านั้น ส่วนผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าหน้าที่การเงินและพัสดุ มีหน้าที่ในการดำเนินการจัดซื้อวัสดุสารสนเทศ ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจากทางราชการในแต่ละปีงบประมาณ โดยมอบให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดลงทะเบียน จัดเป็นหมวดหมู่ ประชาสัมพันธ์ และจัดบริการแก่ครู และ

นักเรียนสำหรับในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดร่วมกับคณะครู และนักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด โดยจัดกิจกรรมและบริการการใช้ห้องสมุดเป็นครั้งคราว ตลอดทั้งได้มีการจัดบรรยากาศที่แสดงผลงานของนักเรียนไว้ตามศักยภาพและสภาพของโรงเรียน ซึ่งจากการประชุมร่วมกันระหว่างคณะครู ผู้บริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดโดยวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของการดำเนินงานห้องสมุด ด้านจุดแข็ง พบว่า 1) หัวหน้างานห้องสมุดจบการศึกษาในสาขาบรรณารักษศาสตร์โดยตรงเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการห้องสมุดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 2) ครู ผู้บริหาร และชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุด ทำให้ได้รับรางวัลต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น รางวัลห้องสมุดมีชีวิต ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และ 3) โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาและจัดสรรงบประมาณการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุด และด้านจุดอ่อน พบว่า 1) ด้านเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานห้องสมุด เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้เป็นข้าราชการครูสายผู้สอนแต่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่งานห้องสมุด ทำให้การปฏิบัติงานไม่ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ 2) ด้านการพัฒนากายภาพ ภูมิทัศน์ บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม พบว่าบรรยากาศไม่ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ขาดการตกแต่งและการจัดพื้นที่ห้องสมุดยังไม่เหมาะสม 3) ด้านทรัพยากร พบว่า ขาดแคลนทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ขาดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสารสนเทศท้องถิ่นที่หลากหลาย การจัดหมวดหมู่หนังสือยังไม่เป็นระบบสืบค้นได้ยาก ขาดการจัดทำเครื่องมือช่วยค้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการเข้าถึงสืบค้นและใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมที่จัดไม่หลากหลายไม่น่าสนใจ และไม่ต่อเนื่อง ผู้รับบริการขาดความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมของห้องสมุดรวมทั้งกิจกรรมที่จัดไม่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน โรงเรียน และชุมชน (โรงเรียนยางชุมวิทยาคาร, 2553 : 20-25) ผู้วิจัยจึงรับผิดชอบเป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่บริหารงานห้องสมุดโรงเรียนยางชุมวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงมีความสนใจ

ที่จะศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตให้มีการบริหารจัดการห้องสมุดมีชีวิตอย่างมีระบบ มีการจัดทรัพยากรสารสนเทศที่สะดวก รวดเร็ว และทันสมัย มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบริการและกิจกรรมที่ดี หลากหลาย และผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจ ตามมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตทั้ง 4 หมวด คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านผู้เรียน และด้านทรัพยากรสารสนเทศ โดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus group technique : FGT) การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศการดำเนินงานที่ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ทราบถึงวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน และพัฒนาโครงสร้างการปฏิบัติงาน และได้รับการฝึกปฏิบัติงาน ห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคารให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยที่โรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ในระหว่างเดือน มกราคม ถึง มีนาคม 2554

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ซึ่งใช้หลักการมีส่วนร่วมและการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะ และเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในลักษณะหมุนรอบตัวแบบเกลียวสว่านตามแนวคิดของ Kurt Lewin ซึ่ง Stephen Kemmis และ Robin McTaggart ประยุกต์มาใช้ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการวางแผน (Planning)
2. ขั้นการปฏิบัติการ (Action)
3. ขั้นการสังเกต (Observation)
4. ขั้นการสะท้อนผล (Reflection)

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและให้ข้อมูล

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย (Research participants) จำนวน 31 คน ประกอบด้วย

1.1 ผู้วิจัย

1.2 ผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุด จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูเจ้าหน้าที่ห้องสมุด จำนวน 5 คน ครูผู้สอน จำนวน 20 คน และตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 85 คน ประกอบด้วย

2.1 ครูโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร จำนวน 25 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.2 นักเรียนโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นนักเรียนช่วยงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร ทำหน้าที่ช่วยงานห้องสมุดในกิจกรรมการบริการ ยืม - คืนหนังสือ การจัดเก็บหนังสือชั้นชั้น การจัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องสมุด การจัดการทรัพยากร และการบริการห้องสมุดเคลื่อนที่

2.3 ผู้รับบริการห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร จำนวน 50 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยเป็นผู้ที่เข้ามาใช้บริการห้องสมุดมีชีวิตในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย นักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียนเยาวชน และประชาชนทั่วไป

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นวิทยากรทำหน้าที่นิเทศเชิงให้คำปรึกษาด้านการให้บริการงานห้องสมุดมีชีวิต ประกอบด้วยกิจกรรมการให้คำแนะนำและกิจกรรมการสนับสุนนให้กำลังใจ

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นการวางแผน (Planning)

1.1 จัดประชุมปรึกษา โดยใช้เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus group technique : FGT) ของคณะกรรมการบริหาร

ห้องสมุด เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนตามนโยบายห้องสมุดมีชีวิตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในด้านบุคลากรผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายให้ครูจำนวน 5 คน เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดบริการห้องสมุด ซึ่งหัวหน้างานห้องสมุดจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบอีก 5 คน ไม่ได้จบการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานห้องสมุด จึงศึกษาจากหนังสือ คู่มือการจัดบริการห้องสมุดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านการให้บริการของห้องสมุดให้บริการ 2 ด้าน คือ การให้บริการยืม-คืนหนังสือ และการให้บริการแนะนำการอ่านโดยให้บริการในวันปฏิบัติราชการ ในเวลาพักกลางวัน วันละประมาณ 40 นาที เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีภาระต้องรับผิดชอบหลายอย่าง เช่น การให้บริการอาหารกลางวันเด็กนักเรียนทุกวันและงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร เนื่องจากเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวนหนังสือในห้องสมุดมีน้อย และส่วนใหญ่เป็นหนังสือเก่าไม่ทันสมัย

1.2 กลยุทธ์ในการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต ประกอบด้วยกลยุทธ์ และกิจกรรมดังต่อไปนี้

1.2.1 จัดประชุมโดยใช้เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (FGT) ในเรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตให้กับเจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณะกรรมการห้องสมุดโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ เป็นเวลา 1 วัน

1.2.2 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตให้กับเจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณะกรรมการห้องสมุดโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ เป็นเวลา 2 วัน

1.2.3 การศึกษาดูงานโดยได้ให้ครูไปศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต คือ โรงเรียนยางตลาดวิทยาการ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 1 วัน

1.2.4 การนิเทศเชิงให้คำปรึกษาเป้าหมายเพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีความรู้ ความเข้าใจ และมีขวัญกำลังใจในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตที่ดี โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จคือการบริการจัดการห้องสมุดอย่างมีระบบ มีการจัดทรัพยากรสารสนเทศ การจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบริการและกิจกรรม

2. ขั้นตอนการสังเกต (Observation)

ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยดำเนินการสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งดำเนินการทั้งในระหว่างการปฏิบัติและภายหลังการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการในแต่ละกิจกรรมดังนี้

2.1 การจัดกลุ่มสนทนาดำเนินการสังเกตดังนี้

2.1.1 การเก็บข้อมูลระหว่างการจัดกลุ่มสนทนา โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมแล้วบันทึกผลลงในแบบบันทึก การนำเสนอข้อมูลตามที่ได้ศึกษา และการนำเสนอผลการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต

2.1.2 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาสรุปผล

2.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการดำเนินการสังเกตดังนี้

2.2.1 การเก็บข้อมูลระหว่างการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมแล้วบันทึกผลลงในแบบสังเกตการอบรมเชิงปฏิบัติการ การนำเสนอข้อมูลตามที่ได้ศึกษา และการนำเสนอผลการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต

2.2.2 สัมภาษณ์ผลจากการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุด โดยใช้แบบสัมภาษณ์

2.2.3 ประเมินความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โดยใช้แบบประเมิน

2.2.4 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการประเมิน มาสรุปผล

2.3 การศึกษาดูงานดำเนินการดังนี้

2.3.1 สังเกตความสนใจ และความตั้งใจในการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุด แล้วบันทึกผลลงในแบบสังเกตการศึกษาดูงานของผู้วิจัย

2.3.2 สัมภาษณ์ผลจากการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โดยใช้แบบสัมภาษณ์

2.3.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ มาสรุปผล

2.4 การนิเทศเชิงให้คำปรึกษา โดยผู้วิจัยและวิทยากรดำเนินการนิเทศ เชิงให้คำปรึกษาด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต เกี่ยวกับการให้บริการของครูเจ้าหน้าที่ห้องสมุด และนักเรียนช่วยงานห้องสมุด แล้วประชุมสรุป

ผลร่วมกันหลังการนิเทศ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการห้องสมุดแบบ ประเมินการดำเนินงานห้องสมุด แล้วนำมาสรุปผล

3. ขั้นตอนอันผล (Reflection)

นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลมาสรุปผลทั้งการการจัดกลุ่มสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษาแล้วร่วมกันวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนผลร่วมกันจับประเด็นได้บรรลุเป้าหมาย และประเด็นใดไม่บรรลุเป้าหมาย แล้วนำผลที่ไม่บรรลุเป้าหมายไปปรับแผนเพื่อสร้างทางเลือกและหาแนวทางพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในรอบต่อไป

เครื่องมือการวิจัย

1. ประเภทของเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือโดยจำแนกออกเป็น 4 ชนิด

- 1.1 แบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ฉบับ
- 1.2 แบบสังเกต จำนวน 3 ฉบับ
- 1.3 แบบประเมิน จำนวน 3 ฉบับ
- 1.4 แบบบันทึก จำนวน 1 ฉบับ

2. ลักษณะของเครื่องมือ

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ฉบับ มีลักษณะดังนี้

2.1.1 แบบสัมภาษณ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยหลังจากกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเก็บข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตตามกรอบการวิจัย

2.1.2 แบบสัมภาษณ์การศึกษาดูงาน ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่ไปร่วมศึกษาดูงาน หลังจากกิจกรรมการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต เพื่อเก็บข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ และต้นแบบในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตตามกรอบการวิจัย

2.1.3 แบบสัมภาษณ์การนิเทศเชิงให้คำปรึกษา ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยหลังจากกิจกรรมการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา เพื่อเก็บข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ และขวัญกำลังใจ ในการจัดบริการห้องสมุดตามกรอบการวิจัย

2.2 แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ฉบับ มีลักษณะดังนี้

2.2.1 แบบสังเกตการอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้สังเกตประกอบการบันทึกของผู้วิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต ตามกรอบการวิจัย

2.2.2 แบบสังเกตการศึกษาดูงาน ใช้สังเกตประกอบการบันทึกของผู้วิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต ตามกรอบการวิจัย

2.2.3 แบบสังเกตการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต ใช้สังเกตประกอบการบันทึกของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต ตามกรอบการวิจัย

2.3 แบบประเมิน จำนวน 3 ฉบับ มีลักษณะดังนี้

2.3.1 แบบประเมินความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นแบบประเมินความคิดเห็นของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่มีต่อการดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.3.2 แบบประเมินความพึงพอใจในการใช้บริการห้องสมุด เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลที่บ่งบอกว่าผู้ใช้บริการห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคาร มีความพึงพอใจในการให้บริการของบรรณารักษ์ ครูเจ้าหน้าที่ห้องสมุด หรือนักเรียนช่วยงานห้องสมุดในด้านต่าง ๆ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.3.3 แบบประเมินการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต เป็นแบบประเมินคุณภาพการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางอุ้มวิทยาคารโดยใช้กลยุทธ์การจัดกลุ่มสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา ตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ

2.4 แบบบันทึก จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดกลุ่มสนทนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต ตามกรอบการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลา ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม และใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นเอง นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลตามชนิดของเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบบันทึกใช้สังเกตและจดบันทึกระหว่างการปฏิบัติการจัดกลุ่มสนทนา โดยการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุด และจดบันทึกข้อคิดเห็นของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย
2. แบบสังเกต ใช้สังเกตและจดบันทึกระหว่างการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โดยการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ซึ่งมีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต

3. แบบสัมภาษณ์

3.1 สัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกการจัดกลุ่มสนทนา

3.2 สัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาดูงาน

3.3 สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ร่วมวิจัยภายหลังการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา

4. แบบประเมิน

4.1 ประเมินผลการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการภายหลังเสร็จสิ้นการอบรม โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้ประเมิน

4.2 ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการห้องสมุดมีชีวิตที่มีต่อการให้บริการของบรรณารักษ์ ครูเจ้าหน้าที่ห้องสมุด หรือนักเรียนช่วยงานห้องสมุด

4.3 ประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตโดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้ประเมิน ภายหลังเสร็จสิ้นการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึก แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน หลังจากการปฏิบัติกิจกรรมการจัดกลุ่มสนทนา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา แล้วนำมาตรวจสอบความเที่ยงตรง ความน่าเชื่อถือ จัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามขอบเขตการวิจัย เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ทั้งแบบสถิติ และแบบพรรณนาไปหาข้อสรุปและปรับปรุงเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต

7. สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานการวิจัย

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดกระทำข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินกิจกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือได้และจัดหมวดหมู่แยกประเภทตามกรอบการวิจัยเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการให้บริการห้องสมุดมีชีวิต และแบบประเมินการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต

1.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบบันทึกการจัดกลุ่มสนทนา แบบสังเกตการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบสัมภาษณ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบสังเกตการศึกษาดูงาน แบบสัมภาษณ์การศึกษาดูงาน แบบสัมภาษณ์การนิเทศเชิงให้คำปรึกษา และแบบสังเกตการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคอร์ท์ ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการให้บริการห้องสมุดมีชีวิต และแบบประเมินการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต นำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนน

นำคะแนนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ การแปลความหมายค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ

2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงการตรวจสอบหลายมิติ (Triangulation technique) ดังนี้

2.2.1 มิติบุคคล เป็นการตรวจสอบจากบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้ร่วมวิจัย
- 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม
- 3) ผู้เชี่ยวชาญ

2.2.2 มิติวิธีการ เป็นการตรวจสอบ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล หลายวิธี ได้แก่ แบบบันทึกการจัดกลุ่มสนทนา แบบสังเกตการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบสังเกต

การศึกษาดูงาน แบบสังเกตการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต แบบ
สัมภาษณ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบสัมภาษณ์การศึกษา
งาน และแบบสัมภาษณ์การนิเทศเชิงให้คำปรึกษา

2.2.3 มิติเวลา ตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน 3
ช่วงขึ้นไป ได้แก่ ก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลัง
ดำเนินการพัฒนา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ
การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของ
แบบประเมินความพึงพอใจต่อการบริการห้องสมุดมีชีวิต
แบบประเมินความพึงพอใจต่อการให้บริการห้องสมุดมีชีวิต
และแบบประเมินการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โดยใช้สูตร
ดัชนีค่าความสอดคล้อง IOC (สมนึก ภัททิยชนี, 2541 : 221)
2. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย
(Arithmetic mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard
deviation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. สภาพปัจจุบันปัญหาก่อนการดำเนินการพัฒนาห้องสมุด
มีชีวิตโรงเรียนยางชุมวิทยาคาร ได้ดำเนินการห้องสมุดโดยใช้
คู่มือ “การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต” และยึดมาตรฐาน
ห้องสมุดมีชีวิตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้น
ฐานเป็นแนวทาง ซึ่งห้องสมุดมีการจัดทรัพยากรสารสนเทศ
ให้บริการแก่คณะครูและนักเรียน แต่มีไม่เพียงพอและไม่
สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ผู้ใช้ขาดการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสารสนเทศท้องถิ่นที่หลากหลาย การจัด
หมวดหมู่หนังสือยังไม่เป็นระบบเท่าที่สืบค้นได้ยาก มีเจ้าหน้าที่
ห้องสมุดแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานห้องสมุดโดย
เฉพาะบรรณารักษ์ไม่ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ การจัด
กิจกรรมส่งเสริมการอ่านไม่หลากหลาย ผู้รับบริการขาดความ
ร่วมมือในการร่วมกิจกรรมของห้องสมุดกิจกรรมที่จัดไม่ส่งเสริม
ความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน โรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้
เนื่องจากคณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุดไม่ทราบบทบาท
หน้าที่ของตนเอง ไม่ได้รับการพัฒนา และไม่มีวิธีการดำเนิน

งานที่เหมาะสม

2. การดำเนินการพัฒนาหลังการดำเนินการตามกลยุทธ์
ของการวิจัย ได้แก่ เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา การอบรมเชิง
ปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา พบว่า
หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหาร
สามารถส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการ
พัฒนาห้องสมุด การบริหารจัดการมีความเป็นปัจจุบันทั้งใน
การปฏิบัติงานจริงและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ สามารถตรวจ
สอบได้ทุกขั้นตอนของวิธีการปฏิบัติ และมีการปฏิบัติจริงที่
สอดคล้องกับนโยบายและรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู พบว่า ครูบรรณารักษ์
มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต
สามารถปฏิบัติงานเทคนิคได้อย่างเหมาะสม สามารถให้บริการ
งานห้องสมุดจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการ
สอนและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้อย่างหลากหลาย ครูผู้สอน
มีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนและใช้ห้องสมุดเป็น
แหล่งเรียนรู้ มีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนมี
ความสามารถในการรับรู้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีนิสัยรักการอ่าน

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบ
ว่า มีทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ และทรัพยากร
สารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ในปริมาณที่เหมาะสม
สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ โดย
มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

3. การประเมินความพึงพอใจ พบว่า ผู้รับบริการห้องสมุด
มีชีวิตโรงเรียนยางชุมวิทยาคารมีความพึงพอใจต่อการให้
บริการ โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการดำเนินงาน
ห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท
จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัย วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญและผู้ร่วม
วิจัย ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทั้ง
30 คน มีความรู้ความเข้าใจและสามารถพัฒนาการดำเนินงาน
ตามขั้นตอนการพัฒนางานห้องสมุดมีชีวิต ได้เป็นที่น่าพอใจ
บรรลุตามเป้าหมาย เป็นปัจจุบัน และสืบค้นง่าย มีค่าเฉลี่ยของ
ผลการประเมินโดยรวมทุกมาตรฐานที่ 4.80 จัดอยู่ในเกณฑ์

การประเมินที่ระดับ มากที่สุด ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ที่ระดับ มาก ค่าเฉลี่ย 3.51 เป็นที่น่าพอใจของผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียนและชุมชน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียนและชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ทำการศึกษาโดยการจัดประชุมด้วยเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus group technique : FGT) มาตรฐานด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารจัดให้มีห้องสมุดตามความเหมาะสม มีแผนการพัฒนาห้องสมุดไว้ในแผนกลยุทธ์เป็นลายลักษณ์อักษร มีการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาห้องสมุดและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม แต่บรรยากาศของห้องสมุดไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ขาดแคลนวัสดุครุภัณฑ์ ทรัพยากรสารสนเทศ การกำหนดโครงสร้างการบริหารงานห้องสมุดไม่ชัดเจน คณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุดไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง และไม่ได้รับการพัฒนางบประมาณสนับสนุนและพัฒนาห้องสมุดมีไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศ ติดตามและรายงานผลการปฏิบัติงาน มาตรฐานด้านครู พบว่า ครูบรรณารักษ์มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน/โครงการพัฒนาที่ชัดเจน และสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน มีทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีการปฏิบัติงานเทคนิคเพื่อเตรียมให้บริการ มีการจัดการบริการการอ่านและการศึกษาค้นคว้า การยืม-คืน มีการจัดกิจกรรมห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ ประสานความร่วมมือกับครูบรรณารักษ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาการสอนและพัฒนาตนเอง แต่ปัญหาที่พบคือ การจัดทำโครงสร้างการปฏิบัติงาน ยังไม่ครบถ้วนและไม่ชัดเจน งานประชาสัมพันธ์ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร สภาพแวดล้อมและบรรยากาศไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เท่าที่ควร การอำนวยความสะดวกผู้ใช้บริการมีน้อย

การติดตามและประเมินผลไม่ต่อเนื่องและไม่มีผลการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนางานห้องสมุด ขาดแคลนวัสดุครุภัณฑ์ งานเทคนิคยังไม่สมบูรณ์ การจัดการบริการเชิงรุกไม่หลากหลาย ขาดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุด ครูผู้สอนขาดการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้และไม่ได้รับการพัฒนาด้านห้องสมุด การติดตามและประเมินผลไม่ต่อเนื่องและไม่มีผลการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนางานห้องสมุด มาตรฐานด้านผู้เรียน พบว่า นักเรียนกำหนดลักษณะ ขอบเขตค้นหาและตัดสินใจเลือกสารสนเทศที่ต้องการได้ เข้าใช้ห้องสมุดและยืมหนังสืออย่างสม่ำเสมอ แต่ปัญหาที่พบคือ นักเรียนไม่สามารถจัดเก็บ/เผยแพร่สารสนเทศได้อย่างถูกต้อง ขาดจิตสำนึกที่ดีและไม่มีความรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ ไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การใช้บริการห้องสมุดมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับนักเรียนทั้งหมด และมาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ และสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ มีครอบคลุมเกือบทุกรายการ แต่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ บางรายการขาดและไม่ทันสมัย ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับ สำเร็จ จรเอ็ก (2551 : 150 - 154) ที่พบว่าก่อนการพัฒนาการบริหารห้องสมุด โรงเรียนบ้านโคกไม้แดง หัวกระสัง อำเภอบะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการจัดการบริการห้องสมุดและสามารถจัดการบริการห้องสมุดตามกรอบให้บริการบริการห้องสมุด 7 ด้าน คือ งานบริการรับ - จ่ายหนังสือ บริการแนะแนวการอ่าน บริการสอนวิธีใช้ห้องสมุด บริการด้านบรรณานุกรม บริการจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุด บริการจัดนิทรรศการ บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ ซึ่งบุคลากรสามารถดำเนินการได้อยู่ในระดับดีมากอยู่ 5 ด้าน คือ งานบริการรับจ่ายหนังสือ บริการแนะแนวการอ่าน บริการสอนวิธีใช้ห้องสมุด บริการด้านบรรณานุกรม และบริการจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุด ส่วนการบริหารจัดนิทรรศการอยู่ในระดับพอใช้ เพราะข้อจำกัดทางด้านอาคารสถานที่ยังไม่เหมาะสม และงานบริการห้องสมุดเคลื่อนที่อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง และสอดคล้องกับ นภาพร วงศ์คง (2552 : 93 - 96) ที่พบว่าก่อนการพัฒนาระบบงานห้องสมุดมีชีวิตมัธยมประตู่พัฒนา อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 5 ด้าน คือ งานบริหารงานงานเทคนิค งาน

บริการ งานสนับสนุนการเรียนการสอน งานกิจกรรมนักเรียน และงานสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน และสภาพบุคลากรที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน และขาดความรู้ประสบการณ์ด้านการจัดระบบงาน ห้องสมุดส่งผลให้ระบบงานห้องสมุดมีชีวิตมีชัยประดู่พัฒนาขาดความสมบูรณ์ ไม่เป็นปัจจุบัน และสืบค้นข้อมูลยาก ทำให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยตกลงร่วมกันจัดการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ ซึ่งใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคือ เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา

2. ผลการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการให้ดีขึ้นโดยผู้วิจัยใช้กลยุทธ์เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นทั้ง 4 กลยุทธ์แล้วผลการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทั้ง 30 คน มีความรู้ความเข้าใจและสามารถพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตตามขั้นตอนการพัฒนางานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการได้เป็นที่น่าพอใจ บรรลุตามเป้าหมายคือ สมบูรณ์ เป็นปัจจุบัน และสืบค้นง่าย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินโดยรวมทุกมาตรฐานที่ 4.80 จัดอยู่ในเกณฑ์การประเมินที่ระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ที่ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.51 เป็นที่น่าพอใจของผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียน และชุมชน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียนและชุมชนให้ประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำเร็จ จระเอ้า (2551 : 150 - 154) ที่พบว่าหลังการพัฒนาบริการห้องสมุด โรงเรียนบ้านโคกไม้แดงหัวกระสัง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ วิธีดำเนินการวิจัยได้ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAOR) หลังการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การนิเทศเชิงให้คำปรึกษา และกลยุทธ์การจัดทำระบบห้องสมุด ทำให้มีแหล่งสืบค้นข้อมูลสารสนเทศมากขึ้น การบริการสะดวก รวดเร็วเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บริการ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีความรู้ความเข้าใจ มีขวัญกำลังใจในการจัดบริการห้องสมุด ห้องสมุดมีแหล่งสืบค้นข้อมูลสารสนเทศมากขึ้น และการให้บริการห้องสมุดตามกรอบงานการจัดบริการ ห้องสมุด 7 ด้าน คือ ด้านงานบริการรับ - จ่าย หนังสือ ด้านการบริการแนะแนวการอ่าน ด้านการบริการสอนวิธีใช้ห้องสมุด ด้าน

บริการบรรณานุกรม ด้านการบริการจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุด ด้านบริการจัดนิทรรศการ และด้านการบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ มีความสะดวก รวดเร็ว ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจ ประโยชน์สอดคล้องกับ นภาพร วงศ์คง (2552 : 93 - 96) ที่พบว่าหลังการพัฒนาระบบงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนมัธยมประดู่พัฒนา อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ตามกระบวนการพัฒนาระบบ คือ วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) หลังการพัฒนาโดยใช้โดยใช้กลยุทธ์การประชุมกลุ่มย่อย และการนิเทศภายในทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการปฏิบัติงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมประดู่พัฒนา อำนาจความสะดวกต่อผู้รับบริการและผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ ญฐกมล ภูนิลามัย (2552 : 77 - 78) ที่พบว่า หลังการพัฒนาระบบงานห้องสมุดโรงเรียนเทศบาล 4 วัดใต้โพธิ์คำ สังเกตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ทำให้ครูผู้รับผิดชอบงานบรรณารักษ์ มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนการพัฒนาระบบงานห้องสมุด และสามารถพัฒนาระบบระบบงานห้องสมุดให้สมบูรณ์ เป็นปัจจุบันสืบค้นง่าย และสอดคล้องกับปณิชา จันทาเหลือ (2552 : 52-54) ที่พบว่า หลังการพัฒนาการจัดการระบบสารสนเทศงานห้องสมุดโรงเรียนเทศบาล 2 สามัคคีวัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการศึกษาดูงานทำให้ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานห้องสมุด และทำให้โรงเรียนเทศบาล 2 สามัคคีวัฒนา มีระบบสารสนเทศงานห้องสมุดที่มีความสามารถในการจัดเก็บข้อมูล การสืบค้นข้อมูลได้ทันเวลา ตรงต่อความต้องการในการนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรนำกลยุทธ์ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

ปัจจัยที่ทำให้ผลดำเนินการพัฒนาคณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุดเพื่อปฏิบัติงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ประสบความสำเร็จสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยที่ 3.51 ขึ้นไปทุกมาตรฐานอาจมาจากเหตุผล ดังนี้

1. วิธีการศึกษาสภาพปัญหาและเก็บข้อมูล ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงคุณภาพ นิยมใช้ประโยชน์จากการจัดประชุมกลุ่มสนทนาเพื่อกำหนดปัญหา การ

วางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล เทคนิคนี้จะใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตการศึกษาศาสนาปัญหาและเก็บข้อมูลโดยการจัดกลุ่มสนทนา จึงเป็นวิธีการเก็บข้อมูลดำเนินการได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา ได้ข้อมูลในการพัฒนาที่ชัดเจนและลึกซึ้งสอดคล้องกับ สุธิมล ว่องวานิช (2548 : 342) ที่กล่าวว่าเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนาเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์โดยการเผชิญหน้ากันทำให้เกิดพลวัตของกลุ่มไปกระตุ้นความคิดเห็นของตนเองและความคิดเห็นของผู้อื่นออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจในขณะดำเนินการทำให้ได้ข้อมูลในการวิจัยและพัฒนาห้องสมุดที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง ลุ่มลึก และเฝ้ามุมต่าง ๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่ม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดปัญหา การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต

2. วิทยาการที่นำมาให้การอบรมมีความรู้ความสามารถ ตั้งใจเอาใจใส่ในการอบรม และมีปฏิสัมพันธ์ดีกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่เข้ารับการฝึกอบรม ทำให้บรรยากาศเป็นกันเอง ไม่น่าเบื่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทราณี สงวนนาม (2544 : 5) ที่กล่าวไว้ว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการจะเป็นการแก้ปัญหาและฝึกปฏิบัติงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่สนใจหรือมีปัญหาร่วมกันได้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมและวิทยากรนั่นเอง ซึ่งเมื่อการฝึกอบรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเสร็จสิ้นก็จะได้ชิ้นงานจากการปฏิบัติด้วย

3. การศึกษาจากโรงเรียนที่เป็นต้นแบบและประสบความสำเร็จในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต จัดเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้บุคลากรมีความรู้ดีขึ้น หรือได้รับความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ สมจินตนา ภักดิ์วงศ์ (2540 : 80) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาจากโรงเรียนเป็นกระบวนการศึกษาที่มีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มมูลประสบการณ์แก่บุคคลในหน่วยงานให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ รับผิดชอบต่อภาระงาน หรือวิธีการแนวทาง ตลอดจนรูปแบบต่าง ๆ ในการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของตนเองและหน่วยงานและสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2543 : 659) วัตถุประสงค์สำคัญของงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในเทคนิคและวิธีการทำงาน ของหน่วยงานที่ตนไปเยี่ยมชมด้วยตาของตนเองและยังได้มีโอกาสสอบถาม หรือแลกเปลี่ยนความรู้

ประสบการณ์และข้อคิดเห็นอันอาจนำมาใช้ปรับปรุงการทำงานในหน่วยงานของตน ทำให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับความรู้ วิธีการต่าง ๆ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้ร่วมวิจัยทำติดอยู่แล้วทำให้เกิดการกระตุ้นที่จะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ในการพัฒนางานต่อไป

4. การนิเทศเชิงให้คำปรึกษาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตของคณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุดสอนของผู้ร่วมวิจัย ผู้บริหารโรงเรียน และวิทยากร เป็นแบบกัลยาณมิตรให้คำแนะนำต่าง ๆ และการสนับสนุนให้กำลังใจ ดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธมม อมรวิวัฒน์ (2542 : 216) ที่ได้วางรูปแบบกระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศขึ้น เพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนให้ครูต้นแบบปฏิบัติงานนิเทศครูเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับความตั้งใจของผู้ร่วมวิจัย ทำให้ผลการประเมินออกมาในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า รูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศได้สร้างการยอมรับและได้รับความร่วมมือจากครูเครือข่ายเป็นอย่างดี ทำให้ผู้ร่วมวิจัยมีความพึงพอใจต่อการนิเทศการสอน ตระหนักในการร่วมมือกันในการเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ ซึ่งนำยุทธศาสตร์การนิเทศการสอนมาใช้ในโรงเรียน ทำให้ครูผู้สอนปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยทำให้สามารถสรุปได้ว่า การที่เราจะสามารถพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตให้ได้มาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตตามกรอบมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 หมวด คือ หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน และมาตรฐานที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ ได้สำเร็จ ต้องใช้กลยุทธ์ 4 อย่าง คือ เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษา นอกจากนี้การที่จะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาได้ต้องประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ วิธีการศึกษาศาสนาปัญหาและเก็บข้อมูลสามารถดำเนินการได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา ได้ข้อมูลในการพัฒนาที่ชัดเจนและลึกซึ้ง วิทยาการที่นำมาให้การอบรมมีความรู้ ความสามารถ ตั้งใจ เอาใจใส่ในการอบรม และมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่เข้ารับการฝึกอบรม การศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่เป็นต้นแบบและประสบความสำเร็จในการพัฒนาการดำเนิน

งานห้องสมุดมีชีวิต และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษาการดำเนินงานของผู้นำนโยบายที่เป็นรูปแบบกัลยาณมิตร

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. มาตรฐานด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการห้องสมุดมีชีวิต ผู้บริหารสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาห้องสมุด และผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมการบริหารจัดการห้องสมุดมีชีวิต มีความเป็นปัจจุบันทั้งในการปฏิบัติงานจริงและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนของวิธีการปฏิบัติ และมีการปฏิบัติตามที่สอดคล้องกับนโยบายและรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

2. มาตรฐานด้านครู พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุด สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ การพัฒนางานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียน สามารถปฏิบัติงานเทคนิคได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการให้บริการงานห้องสมุด และจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้อย่างหลากหลาย มีการเข้ารับการอบรมและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนและใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน มีการอบรมและพัฒนาตนเองโดยใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

3. มาตรฐานด้านนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีนิสัยรักการอ่าน โดยมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

4. มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า มีทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ และทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ในปริมาณที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ โดยมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

การประเมินความพึงพอใจในการใช้บริการห้องสมุดมีชีวิต พบว่า ผู้ใช้บริการห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมนุมน้อยกว่า

มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของห้องสมุดมีชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต มาตรฐานด้านผู้บริหาร จำเป็นต้องมีการประชุมร่วมกับผู้บริหารเพื่อให้มีความเข้าใจและตระหนักในสิ่งเดียวกัน และจำเป็นต้องประชุมร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุดเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

2. การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต มาตรฐานด้านครู มาตรฐานด้านผู้เรียน และมาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ กระบวนการนิเทศอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญและขั้นตอนการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอนที่จะละเอียดไม่ได้

3. การวิเคราะห์การพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต จำเป็นต้องใช้ข้อมูลประกอบ อาทิ สถิติการใช้ห้องสมุด ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต แบบบันทึกการปฏิบัติงาน แบบประเมินความพึงพอใจผู้ใช้บริการ แบบรายงานผลการปฏิบัติงาน

4. การนิเทศเชิงให้คำปรึกษาทำให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตมากขึ้น ผู้นิเทศเชิงให้คำปรึกษา ควรมีความเชี่ยวชาญ ในด้านดำเนินงานห้องสมุดตามกรอบมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิต มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับ

5. การศึกษาดูงานห้องสมุด ทำให้คณะ กรรมการดำเนินงานและเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจ และได้รับประสบการณ์ตรงในการจัดบริการห้องสมุด จึงควรเลือกสถานที่ดูงานที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความเรียบร้อยจาก ความกรุณาของคณะกรรมการควบคุมวิทยาสตรซึ่งประกอบด้วย ดร.ธีระวัฒน์ เขียมแสง และอาจารย์อนุสรณ์ ภูสินแก่น ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำและตรวจสอบแก้ไขจนสำเร็จเรียบร้อยโดยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). **ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เจริญพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสทรงพระชนมายุ 48 พรรษา**. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณา.
- จันทร์หาญ สงวนนาม. (2544). **ทฤษฎีแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บัณฑิต พอยท์.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). **ชุดฝึกอบรมบรรณารักษ์**. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐกมล ภูนิลาชัย. (2552). **การพัฒนาระบบงานห้องสมุดโรงเรียนเทศบาล 4 วัดใต้โพธิ์คำสังกัดเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นภาพร วงศ์คง. (2552). **การพัฒนาระบบงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมประตู่พัฒนา อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปณิชา จันทาเหลือ. (2552). **การพัฒนาการจัดการระบบสารสนเทศงานห้องสมุดโรงเรียนเทศบาล 2 สามัคคีวัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2543). **การบริหารบุคลากรในโรงเรียน**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โรงเรียนยางऊ้มวิทยาการ. (2553). **บันทึกการประชุมโรงเรียนยางऊ้มวิทยาการ**. โรงเรียนยางऊ้มวิทยาการ : กาฬสินธุ์.
- สมจินตนา รักดีวงศ์. (2540). **เอกสารประกอบการประชุมหัวหน้าหน่วยงานประจำปี**. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา.
- สมนึก ภัททิยชนี. (2546). **การวัดผลการศึกษา**. กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). **แนวทางการจัดการห้องสมุดโรงเรียนให้มีชีวิต**. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำเร็จ จรเอ็ก. (2551). **การพัฒนางานบริการห้องสมุดโรงเรียนบ้านโคกไม้แดงหัวกระสัง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2542). **คุณธรรมเป็นแก่นสารของการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

